

شاخص‌های تحصیل، اشتغال و مهاجرت

در جامعه دانش‌آموختگان مراکز آموزشی سمپاد
(گزارش مطالعه ۸۴-۱۳۸۳)

● بانک جامع دانش‌آموختگان سمپاد چیست؟

طرح تحقیقاتی موسوم به «بانک اطلاعات دانش‌آموختگان سمپاد»، به منظور گردآوری و تحلیل اطلاعات در خصوص شاخص‌هایی چون «ادامه تحصیل»، «اشتغال»، «مهاجرت» و دیگر مؤلفه‌های واجد اهمیت در جامعه دانش‌آموختگان سمپاد سراسر کشور، در سال ۱۳۸۳ در ستاد مرکزی سازمان ملی پرورش استعدادهای درخشان برنامه‌ریزی گردید و پس از طی مراحل مقدماتی، در سال‌های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ توسط جمعی از دانش‌آموختگان سمپاد، به اجرا درآمد.

تا پایان سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱، تعداد دانش‌آموختگان مدارس استعدادهای درخشان در سراسر کشور به ۳۵۱۳۹ نفر (۱۷۶۲۷ نفر دختر و ۱۷۵۱۲ نفر پسر) رسیده بود. با تلاش دست‌اندرکاران اجرای طرح، بانک اطلاعات پایه این افراد (شامل مشخصات فردی، مرکز آموزشی محل تحصیل، سال فارغ‌التحصیلی، آخرین نشانی از محل سکونت و ...) با استفاده از اسناد و مدارک موجود در مدارس و ستاد سمپاد تهیه شد و به منظور کسب اطلاعات به روز، فرم‌های پرسشنامه برای این عده ارسال گردید.

کار جمع‌آوری پرسشنامه‌های اطلاعات، بر اساس برنامه زمان‌بندی پی‌گیری شد و تا پایان این مرحله، پرسشنامه‌های تکمیل شده مربوط به ۷۴۶۱ نفر از دانش‌آموختگان سمپاد جمع‌آوری گردید. این تعداد پرسشنامه جمع‌آوری شده، اطلاعات مربوط به ۷۷/۲۲ درصد از مجموع دانش‌آموختگان سمپاد (در زمان اجرای طرح) را در اختیار مجریان طرح قرار داد تا مرحله ثبت اطلاعات و تولید

گزارش را آغاز نمایند.

آنچه در این مختصر به نظر خوانندگان گرامی می‌رسد، ماحصل بررسی و استخراج برخی از نتایج مندرج در گزارش پایانی طرح تحقیقاتی «بانک جامع دانش‌آموختگان سمپاد» است. ذکر این نکته ضروری است که با توجه به افزایش چشم‌گیر تعداد دانش‌آموختگان مدارس استعدادهای درخشان در سال‌های اخیر و نیز گذشت نزدیک به چهار سال از آخرین مطالعه انجام شده در خصوص این جامعه بزرگ و اثرگذار بر روندهای علمی و فرهنگی و نیز روند توسعه میهن اسلامی، نیاز به اجرای دور تازه‌ای از مطالعه مشابه به قصد تکمیل و روزآمد کردن اطلاعات مندرج در «بانک جامع دانش‌آموختگان سمپاد» به شدت احساس می‌شود.

● دانش‌آموختگان سمپاد به دنبال کسب چه جایگاه اجتماعی در زندگی خود هستند؟

جدول ۱، نشان‌دهنده «جایگاه‌های اجتماعی» است که به ترتیب، بیشترین فراوانی را در میان پاسخ‌های دانش‌آموختگان سمپاد داشته‌اند. به دلیل وجود فاصله معنادار میان فراوانی پاسخ نخست (فردی متخصص و ماهر در زمینه کاری خود) و سپس دو پاسخ بعدی (فردی درست‌کار و صالح، فردی اثرگذار از نظر فکری) با فراوانی دیگر پاسخ‌ها، می‌توان این سه پاسخ را به عنوان شاخص جایگاه‌های اجتماعی مورد نظر جامعه دانش‌آموختگان سمپاد در نظر گرفت.

جدول ۱- دانش‌آموختگان سمپاد به دنبال کسب چه جایگاه اجتماعی در زندگی خود هستند؟*

عنوان جایگاه اجتماعی	درصد فراوانی		
	در کل جامعه	در میان پسران	در میان دختران
فردی متخصص و ماهر در زمینه کاری خود	۷۸/۴۷	۷۳/۹۳	۸۱/۸۳
فردی درست‌کار و صالح	۴۶/۵۹	۴۳/۰۷	۴۹/۱۸
فردی اثرگذار از نظر فکری	۴۶/۴۰	۴۲/۹۱	۴۸/۹۴
منشأ یک تحول در جامعه	۲۵/۴۱	۲۶/۲۴	۲۴/۸۸
دانشمند	۲۲/۲۹	۲۳/۸۰	۲۱/۱۹
فردی با نفوذ و قدرت	۲۱/۲۲	۲۳/۲۲	۱۹/۷۵
ثروتمند	۲۰/۹۷	۲۶/۳۰	۱۷/۰۷
هنرمند	۱۴/۴۶	۱۰/۴۹	۱۷/۳۷
فردی عادی بدون داشتن دغدغه خاص در زندگی اجتماعی	۹/۱۸	۱۰/۱۰	۸/۵۰
مصلح اجتماعی	۷/۱۱	۸/۶۰	۶/۰۳
ادیب یا شاعر	۴/۶۲	۳/۷۲	۵/۲۷
ورزشکار حرفه‌ای	۴/۶۴	۳/۷۲	۵/۳۲
سیاست‌مدار	۲/۸۸	۴/۶۲	۱/۶۰

* انتخاب چند پاسخ توسط هر پاسخ‌دهنده مجاز بوده است.

● دانش‌آموختگان سمپاد در کدام رشته‌های دانشگاهی تحصیل می‌کنند؟

جدول ۲ نشان‌دهندهٔ ده «رشتهٔ دانشگاهی» است که به ترتیب، بیشترین فراوانی را در میان پاسخ‌های دانش‌آموختگان سمپاد داشته‌اند. در میان این ده رشتهٔ دانشگاهی که بیش از ۷۰ درصد دانش‌آموختگان سمپاد را به خود جذب کرده‌اند، دو رشته (پزشکی و دندانپزشکی) مربوط به گروه آموزشی علوم تجربی، هفت رشته (مهندسی برق، مهندسی مکانیک، مهندسی عمران، مهندسی کامپیوتر، ریاضی، فیزیک و مهندسی صنایع) مربوط به گروه آموزشی علوم ریاضی و فنی و یک رشته (مهندسی کشاورزی) مربوط به هر دو گروه آموزشی علوم تجربی و علوم ریاضی و فنی است. هیچ‌یک از رشته‌های دانشگاهی گروه‌های آموزشی علوم انسانی و هنر در جدول دیده نمی‌شود. لازم به ذکر است در گروه آموزشی علوم انسانی، سه رشتهٔ دانشگاهی مدیریت با جذب ۳۶/۲۱ درصد دانش‌آموختگان (۴۷/۱ درصد کل جامعه)، حسابداری با جذب ۱۵/۸۶ درصد دانش‌آموختگان (۶۴/۰ درصد کل جامعه) و علوم اقتصادی با جذب ۱۳/۱۰ درصد دانش‌آموختگان (۵۳/۰ درصد کل جامعه) در صدر رشته‌های دانشگاهی مورد توجه دانش‌آموختگان سمپاد قرار دارند. در گروه آموزشی هنر نیز، دو رشتهٔ دانشگاهی معماری با جذب ۹/۸۶ درصد دانش‌آموختگان (۸۴/۱ درصد کل جامعه) و طراحی صنعتی با جذب ۲۰/۹ درصد دانش‌آموختگان (۲۲/۰ درصد کل جامعه) در صدر رشته‌های دانشگاهی مورد توجه دانش‌آموختگان سمپاد قرار دارند.

جدول ۲- دانش‌آموختگان سمپاد در کدام رشته‌های دانشگاهی تحصیل می‌کنند؟

عنوان رشتهٔ دانشگاهی	عنوان گروه آموزشی مربوطه	درصد فراوانی	
		در گروه آموزشی مربوطه	در کل جامعه
پزشکی	علوم تجربی	۵۲/۷۷	۱۷/۴۲
مهندسی برق	علوم ریاضی و فنی	۲۱/۹۴	۱۲/۵۱
مهندسی مکانیک	علوم ریاضی و فنی	۱۴/۳۴	۸/۱۷
مهندسی عمران	علوم ریاضی و فنی	۱۳/۳۳	۷/۶۰
مهندسی کامپیوتر	علوم ریاضی و فنی	۱۲/۴۵	۷/۱۰
دندانپزشکی	علوم تجربی	۱۰/۷۵	۳/۵۵
مهندسی کشاورزی	علوم تجربی	۷/۲۴	۳/۵۵
	علوم ریاضی و فنی	۱/۱۸	
ریاضی	علوم ریاضی و فنی	۶/۱۰	۳/۴۸
فیزیک	علوم ریاضی و فنی	۵/۹۳	۳/۳۸
مهندسی صنایع	علوم ریاضی و فنی	۵/۷۱	۳/۲۶

● معیارهای انتخاب رشته دانشگاهی دانش‌آموختگان سمپاد چیست؟

جدول ۳، نشان‌دهنده «معیار»هایی است که به ترتیب، بیشترین فراوانی را در میان پاسخ‌های دانش‌آموختگان سمپاد داشته‌اند. به دلیل وجود فاصله معنادار میان فراوانی پاسخ نخست (علاقه شخصی) و پاسخ بعدی (آینده شغلی و وجهه اجتماعی) با فراوانی دیگر پاسخ‌ها، می‌توان این دو پاسخ را به عنوان شاخص معیارهای انتخاب رشته دانشگاهی جامعه دانش‌آموختگان سمپاد در نظر گرفت. ذکر این نکته مفید است که ۱۷ / ۷۲ درصد از دانش‌آموختگان سمپاد در همان سال فارغ‌التحصیلی وارد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی می‌شوند. ۲۲ / ۱۸ درصد دانش‌آموختگان سمپاد یک سال پس از فارغ‌التحصیلی، ۲۵ / ۲ درصد دو سال پس از فارغ‌التحصیلی، ۳۳ / ۰ درصد سه سال پس از فارغ‌التحصیلی و ۳۷ / ۰ درصد چهار سال یا بیشتر پس از فارغ‌التحصیلی وارد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی می‌شوند.

جدول ۳. معیارهای انتخاب رشته دانشگاهی دانش‌آموختگان سمپاد چیست؟*

عنوان معیار	در صد فراوانی در کل جامعه
علاقه شخصی	۷۷/۷۱
آینده شغلی و وجهه اجتماعی	۴۹/۰۰
تشویق خانواده	۲۹/۵۸
به‌روز بودن رشته	۲۱/۳۰
پیش‌بینی مورد توجه قرار گرفتن در آینده نزدیک	۲۰/۷۵
شرایط اجتماعی و اقتصادی	۱۸/۴۸
تشویق دوستان و آشنایان	۱۰/۶۵

* انتخاب چند پاسخ توسط هر پاسخ‌دهنده مجاز بوده است.

● چه تعداد از دانش‌آموختگان سمپاد وارد دوره‌های تحصیلات تکمیلی می‌شوند؟

جدول ۴، نشان‌دهنده درصد دانش‌آموختگان سمپادی به تفکیک «گروه آموزشی» است که وارد دوره‌های تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکترا) شده‌اند. چنان‌که ملاحظه می‌شود، تا زمان اجرای طرح مطالعه، بیش از نیمی از دانش‌آموختگان سمپاد که دوره تحصیلات کارشناسی را به پایان رسانده بودند، وارد دوره‌های تحصیلات تکمیلی شده‌اند که نسبت قابل توجهی است. لازم به ذکر است در زمان اجرای طرح، تعداد ۲۸۶۱ نفر (۱۶۹۲ نفر دختر و ۱۱۶۹ نفر پسر) از دانش‌آموختگان پاسخ‌دهنده، دوره تحصیلات کارشناسی را به پایان رسانده بودند که همین تعداد به عنوان جامعه مورد بررسی در نظر گرفته شده است.

جدول ۴- چه تعداد از دانش‌آموختگان سمپاد وارد دوره‌های تحصیلات تکمیلی می‌شوند؟

عنوان گروه آموزشی	درصد فراوانی		
	در کل جامعه	در میان پسران	در میان دختران
گروه آموزشی علوم ریاضی و فنی	۳۴/۳۲	۴۰/۹۱	۲۵/۵۲
گروه آموزشی علوم تجربی	۷۶/۴۸	۹۲/۰۵	۷۱/۷۶
گروه آموزشی علوم انسانی	۳۲/۹۸	۳۹/۲۹	۳۰/۳۰
گروه آموزشی هنر	۶۳/۹۵	۶۶/۶۷	۶۲/۷۱
جمع گروه‌های آموزشی	۵۱/۷۰	۵۳/۱۲	۵۰/۷۱

● دانش‌آموختگان سمپاد پیش از ورود به بازار کار، به چه نوع مشاغلی علاقمند هستند؟

جدول ۵، نشان‌دهنده «زمینه‌های شغلی» است که به ترتیب، بیشترین فراوانی را در میان پاسخ‌های دانش‌آموختگان سمپاد داشته‌اند. به دلیل وجود فاصله معنادار میان فراوانی پاسخ نخست (مشاغل پژوهشی) با فراوانی دیگر پاسخ‌ها، می‌توان این پاسخ را به عنوان شاخص زمینه شغلی مورد نظر جامعه دانش‌آموختگان سمپاد (پیش از ورود به بازار کار) در نظر گرفت.

جدول ۵- دانش‌آموختگان سمپاد پیش از ورود به بازار کار، به چه نوع مشاغلی علاقمند هستند؟*

عنوان زمینه شغلی	درصد فراوانی		
	در کل جامعه	در میان پسران	در میان دختران
مشاغل پژوهشی	۶۴/۰۶	۶۳/۶۶	۶۴/۴۰
مشاغل آموزشی	۳۵/۴۳	۳۲/۶۱	۳۷/۷۲
مشاغل خدماتی	۲۸/۷۴	۲۵/۶۲	۳۱/۲۶
مشاغل مدیریتی	۲۵/۴۶	۳۰/۵۰	۲۱/۴۱
مشاغل هنری	۱۲/۶۴	۹/۳۶	۱۵/۲۹
مشاغل تجاری و بازرگانی	۱۲/۳۵	۱۷/۲۰	۸/۴۱
مشاغل ادبی	۸/۷۲	۷/۶۲	۹/۶۱

* انتخاب چند پاسخ توسط هر پاسخ‌دهنده مجاز بوده است.

● دانش‌آموختگان سمپاد پیش از ورود به بازار کار، به چه نوع محیط کاری علاقمند هستند؟

جدول ۶، نشان‌دهنده محیط‌های کاری است که به ترتیب، بیشترین فراوانی را در میان پاسخ‌های دانش‌آموختگان سمپاد داشته‌اند. به دلیل وجود فاصله معنادار میان فراوانی پاسخ نخست (مراکز پژوهشی و تحقیقاتی) و پاسخ دوم (شرکت یا مؤسسه‌ای که خود فرد مستقلاً یا با دیگران آن را اداره نماید) با فراوانی دیگر پاسخ‌ها، می‌توان این پاسخ‌ها را به عنوان شاخص محیط کاری مورد نظر جامعه دانش‌آموختگان سمپاد (پیش از ورود به بازار کار) در نظر گرفت.

جدول ۶. دانش‌آموختگان سمپاد پیش از ورود به بازار کار، به چه نوع محیط کاری علاقمند هستند؟*

عنوان محیط کار	درصد فراوانی		در کل جامعه
	در میان دختران	در میان پسران	
مراکز پژوهشی و تحقیقاتی	۶۱/۴۱	۵۰/۴۲	۵۶/۵۰
شرکت یا مؤسسه‌ای که خود فرد مستقلاً یا با دیگران آن را اداره نماید	۳۴/۹۴	۴۹/۴۱	۴۱/۴۰
شرکت‌ها یا ارگان‌های خصوصی	۲۱/۷۰	۳۳/۹۱	۲۷/۱۳
مراکز آموزشی	۲۸/۸۴	۲۱/۹۹	۲۵/۷۸
ادارات یا ارگان‌های دولتی	۱۷/۱۳	۱۲/۳۰	۱۴/۹۷
مراکز فرهنگی و هنری	۱۳/۴۱	۹/۶۹	۱۱/۷۵

* انتخاب چند پاسخ توسط هر پاسخ‌دهنده مجاز بوده است.

● دانش‌آموختگان سمپاد اشتغال را در کدام مقطع تحصیلی آغاز می‌کنند؟

جدول ۷، نشان‌دهنده «مقطع تحصیلی» است که به ترتیب، بیشترین فراوانی را در میان پاسخ‌های دانش‌آموختگان سمپاد داشته‌اند. به دلیل وجود فاصله معنادار میان فراوانی پاسخ نخست (در دوره تحصیلات کارشناسی) و پاسخ دوم (پس از اتمام دوره کارشناسی) با فراوانی دیگر پاسخ‌ها، می‌توان این پاسخ‌ها را به عنوان شاخص مقطع تحصیلی آغاز اشتغال جامعه دانش‌آموختگان سمپاد در نظر گرفت. لازم به ذکر است در زمان اجرای طرح، ۹۴ / ۲۸ درصد (۳۸ / ۲۵ درصد از دختران و ۷۱ / ۳۳ درصد از پسران) از دانش‌آموختگان پاسخ‌دهنده، مشغول به کار شده بودند که همین تعداد به عنوان جامعه مورد بررسی در نظر گرفته شده است. از این تعداد، ۴۸ / ۴ درصد (۴۳ / ۲ درصد از دختران و ۱۵ / ۷ درصد از پسران) کارآفرین و ۶۲ / ۴ درصد (۲۵ / ۲ درصد از دختران و ۷۲ / ۷ درصد از پسران) در مشاغل مدیریتی شاغل بوده‌اند.

جدول ۷. دانش‌آموختگان سمپاد اشتغال را در کدام مقطع تحصیلی آغاز می‌کنند؟*

عنوان مقطع تحصیلی	درصد فراوانی		در کل جامعه
	در میان دختران	در میان پسران	
در دوره کارشناسی	۳۰/۰۵	۵۶/۳۴	۴۳/۱۶
پس از اتمام دوره کارشناسی	۳۷/۲۲	۱۸/۲۸	۲۷/۷۷
پس از اتمام دوره دکترای عمومی (پزشکی)	۱۷/۳۳	۴/۶۲	۱۰/۹۹
در دوره کارشناسی ارشد	۵/۶۷	۱۱/۰۸	۸/۳۶
در دوره دکترای عمومی (پزشکی)	۵/۲۴	۶/۲۴	۵/۷۴
پس از اتمام دوره کارشناسی ارشد	۲/۱۴	۲/۲۶	۲/۲۰
در دوره دکترای پیوسته (غیر پزشکی)	۱/۱۸	۰/۶۵	۰/۹۱
پس از اتمام دوره دکترای پیوسته (غیر پزشکی)	۰/۵۳	۰/۲۲	۰/۳۸
در دوره دکترای ناپیوسته (غیر پزشکی)	۰/۲۱	۰/۳۲	۰/۲۷
پس از اتمام دوره دکترای ناپیوسته (غیر پزشکی)	۰/۲۱	۰	۰/۱۱

* انتخاب چند پاسخ توسط هر پاسخ‌دهنده مجاز بوده است.

● دانش‌آموختگان سمپاد چه چشم‌اندازی از مهاجرت به خارج از کشور دارند؟

جدول ۸، نشان دهنده «دلایل مهاجرت به خارج از کشور» است که به ترتیب، بیشترین فراوانی را در میان پاسخ‌های دانش‌آموختگان سمپاد داشته‌اند. به دلیل وجود فاصله معنادار میان فراوانی پاسخ نخست (تحصیل) با فراوانی دیگر پاسخ‌ها، می‌توان این پاسخ را به عنوان شاخص دلیل مهاجرت دانش‌آموختگان سمپاد به خارج از کشور در نظر گرفت. لازم به ذکر است در زمان اجرای طرح، ۵۸/۴۸ درصد (۵۴/۹۱) درصد از دختران و ۶۳/۱۷ درصد از پسران) از دانش‌آموختگان پاسخ‌دهنده، اعلام کرده‌اند که تمایل به مهاجرت به خارج از کشور دارند که همین تعداد به عنوان جامعه مورد بررسی در نظر گرفته شده است. این در حالی است که تعداد دانش‌آموختگانی که در زمان اجرای طرح در خارج از کشور به سر می‌بردند، بسیار کمتر از این رقم بوده است. بیشترین میزان مهاجرت به خارج از کشور در میان دانش‌آموختگان سال‌های مختلف سمپاد در زمان اجرای طرح، ۱۴/۲۹ درصد بوده است.

جدول ۸- دانش‌آموختگان سمپاد چه چشم‌اندازی از مهاجرت به خارج از کشور دارند؟*

عنوان دلیل مهاجرت	درصد فراوانی		
	در کل جامعه	در میان پسران	در میان دختران
تحصیل	۸۰/۹۲	۷۷/۵۶	۸۳/۸۳
شرایط رفاهی	۳۹/۹۳	۴۳/۸۳	۳۶/۵۶
کار	۳۲/۰۶	۳۷/۴۵	۲۷/۳۷
شرایط خانوادگی	۷/۲۹	۶/۴۵	۸/۰۲
سایر دلایل	۷/۴۲	۹/۶۱	۵/۵۱

* انتخاب چند پاسخ توسط هر پاسخ‌دهنده مجاز بوده است.

● دانش‌آموختگان سمپاد چه چشم‌اندازی از مقطع تحصیلی مهاجرت به خارج از کشور دارند؟

جدول ۹، نشان دهنده «مقطع تحصیلی مهاجرت به خارج از کشور» است که به ترتیب، بیشترین فراوانی را در میان پاسخ‌های دانش‌آموختگان سمپاد داشته‌اند. به دلیل وجود فاصله معنادار میان فراوانی پاسخ نخست (پس از اتمام دوره کارشناسی ارشد) با فراوانی دیگر پاسخ‌ها، می‌توان این پاسخ را به عنوان شاخص مقطع تحصیلی مهاجرت دانش‌آموختگان سمپاد به خارج از کشور در نظر گرفت. همان‌گونه که پیش‌تر نیز ذکر شد، در زمان اجرای طرح، ۵۸/۴۸ درصد (۵۴/۹۱) درصد از دختران و ۶۳/۱۷ درصد از پسران) از دانش‌آموختگان پاسخ‌دهنده، اعلام کرده‌اند که تمایل به مهاجرت به خارج از کشور دارند که همین تعداد به عنوان جامعه مورد بررسی در نظر گرفته شده است. این در حالی است که تعداد دانش‌آموختگانی که در زمان اجرای طرح در خارج از کشور به سر می‌بردند،

بسیار کمتر از این رقم بوده است. بیشترین میزان مهاجرت به خارج از کشور در میان دانش‌آموختگان سال‌های مختلف سمپاد در زمان اجرای طرح، ۲۹ / ۱۴ درصد بوده است.

جدول ۹. دانش‌آموختگان سمپاد چه چشم‌اندازی از مقطع تحصیلی مهاجرت به خارج از کشور دارند؟*

عنوان مقطع تحصیلی مهاجرت	درصد فراوانی		
	در کل جامعه	در میان پسران	در میان دختران
پس از اتمام دوره کارشناسی ارشد	۲۹/۸۹	۳۴/۰۸	۲۶/۲۴
پس از اتمام دوره دکترا	۲۳/۹۶	۱۷/۴۷	۲۹/۶۳
پس از اتمام دوره کارشناسی	۱۹/۱۰	۲۲/۳۶	۱۶/۲۶
در دوره دکترا	۱۵/۱۵	۱۴/۰۶	۱۶/۱۲
در دوره کارشناسی ارشد	۸/۴۱	۸/۳۱	۸/۴۵
پس از اتمام دوره دبیرستان	۱/۷۶	۱/۷۰	۱/۸۱
در دوره کارشناسی	۱/۷۴	۲/۰۲	۱/۴۹

* انتخاب چند پاسخ توسط هر پاسخ‌دهنده مجاز بوده است.

